

Silahlı Çatışma ve Diğer Şiddet Durumlarına İlişkin Dünya Tabipler Birliği Kuralları

Ekim 1956'da Havana, Küba'da gerçekleştirilen 10. Dünya Tıp Asamblesi'nde kabul edilmiş, Ekim 1957'de İstanbul, Türkiye'de gerçekleştirilen 11. Dünya Tıp Asamblesi'nde gözden geçirilmiş, Ekim 1983'te Venedik, İtalya'da gerçekleştirilen 35. Dünya Tıp Asamblesi'nde ve Ekim 2004'te Tokyo, Japonya'da gerçekleştirilen DTB 55. Genel Kurulunda değiştirilmiş, Mayıs 2006'da Divonne-les-Bains, Fransa'daki DTB 173. Konsey Oturumunda yazım olarak yeniden düzenlenmiş, Ekim 2012'de Bangkok, Tayland'daki DTB 63. Genel Kurulunda üzerinde değişiklikler yapılmıştır.

GENEL YÖNERGELER

Dünya Tabipler Birliği (DTB) Tıp Etiği Uluslararası Kurallarında belirtildiği gibi, silahlı çatışma ortamlarındaki tıp etiği barış zamanlarındaki tıp etiği ile aynıdır. Hekimler mesleki görevlerini yerine getirirken birbiriyle çelişen bağlanmalar içindelerse, birinci yükümlülükleri hastalarına karşıdır; hekimler, mesleki faaliyetlerinin hepsinde, insan hakları alanındaki uluslararası sözleşmelere, uluslararası insancıl hukuka ve DTB'nin tıp etiği alanındaki bildirgelerine bağlı kalmalıdır.

Tıp mesleğinin birincil görevi sağlığı korumak ve yaşam kurtarmaktır. Dolayısıyla, hekimlerin aşağıdaki tutum ve davranışları etik dışı sayılır:

- Hastanın sağlığı açısından temelsiz, yerinde sayılamayacak tavsiyelerde bulunmak ya da koruyucu, tanı koydurucu ya da iyileştirici işlemlerde bulunmak;
- Tedavi amaçlı bir gerekçe olmaksızın bir insanın fiziksel ya da zihinsel gücünü zayıflatmak;
- Bilimsel bilgileri sağlığı tehlikeye düşürmek ya da yaşamı yok etmek amacıyla kullanmak;
- Sağlıkla ilgili kişisel bilgileri sorgulamalara yardımcı olma amacıyla kullanmak;
- İşkence ya da zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı uygulamalara göz yummak, bu uygulamaları kolaylaştırmak ya da içinde yer almak.

Silahlı çatışma ve diğer şiddet durumlarında standart etik kurallar geçerlidir; bu geçerlilik yalnızca tedavi gibi işlemleri değil, örneğin araştırma gibi diğer müdahaleleri de kapsar. İnsanlar üzerinde deney yapılması, başta sivil ve askeri mahkumlarla işgal edilen ülkelerin halkları olmak üzere özgürlüklerinden yoksun kalmış tüm kişiler söz konusu olduğunda kesinlikle yasaktır.

İnsanlara insanca ve saygıyla davranılması yolundaki tıbbi görev tüm hastalar için geçerlidir. Hekim, gerekli bakım ve tedaviyi her zaman tarafsızca; yaşa, hastalık ya da engellilik durumuna, inanca, etnik kökene, cinsiyete, yurttaşlığa, siyasal bağlantıya, ırka, cinsel yönelime ya da toplumsal konuma veya başka herhangi bir ölçüte göre ayrımcılık yapmadan vermelidir.

Hükümetler, silahlı güçler ve elinde güç bulunan diğerleri, hekimlerin ve diğer sağlık çalışanlarının silahlı çatışma ve diğer şiddet durumlarında ihtiyacı olan herkese bakım verebilmesini sağlamak üzere Cenevre Sözleşmelerine uygun hareket etmelidirler. Bu yükümlülük, sağlık çalışanlarının ve sağlık kurumlarının korunması gerekliliğini de kapsar.

Hekim, durum ve koşullar ne olursa olsun tıbbi bilgilerin gizliliğini korumalıdır. Bununla birlikte, silahlı çatışma ya da diğer şiddet durumlarında olduğu gibi barış zamanında da bir hasta başkaları için ciddi bir risk oluşturabilir; böyle durumlarda hekimler, hastaya olan yükümlülükleri ile tehdit altındaki diğer insanlara ilişkin yükümlülükleri arasında bir muhasebe yapmak durumundadırlar.

Silahlı çatışma ve diğer şiddet durumlarında hekimlere ve diğer sağlık çalışanlarına tanınan haklar ve olanaklar sağlık ve tedavi amaçları dışında başka amaçlar için hiçbir şekilde kullanılmamalıdır.

Hekimlerin hasta ve yaralıları tedavi görevleri açık ve nettir. Hekimler, kadınlar ve çocuklar dahil olmak üzere kimi grupların bu bağlamda özellikle güç durumda olduklarını gözetmelidir. Bu bakımın sağlanması engellenmemeli ya da herhangi bir ihlal fiili olarak görülmemelidir. Hekimler, etik yükümlülüklerinden herhangi birine uygun davranmaları nedeniyle hiçbir zaman kovuşturulmamalı ve cezalandırılmamalıdır.

Hekimlerin, içme suyu, yeterli gıda ve barınma dahil olmak üzere sağlık açısından ön koşul olan altyapının sağlanmasında hükümetler ve diğer yetkililer üzerinde basınç oluşturma gibi bir görevleri vardır.

Çatışmanın yakın ve kaçınılmaz görüldüğü durumlarda hekimler, ellerinden geldikince, yetkililerin halk sağlığı altyapısını koruyacak, çatışmanın hemen sonrasındaki dönemde de bu altyapıda gerekli onarımlara gidecek planlamayı yapmalarını sağlamaya çalışmalıdırlar.

Olağanüstü koşullarda hekimlerin durumlara hemen ve olabilecek en iyi müdahalede bulunmaya hazır olmaları gerekir. İster sivil ister savaşan tarafta olsun hasta ve yaralıları ihtiyaç duydukları bakım sağlanmalıdır. Klinik gereksinimlerin dikkate alınması dışında hastalar arasında hiçbir ayırım gözetilmemelidir.

Hekimler, mesleki çalışmalarını serbestçe sürdürebilmeleri için hastalarına, gerekli sağlık kurumu ve donanımlara erişebilmeli ve korunmalıdır. Bu erişim, gözetim merkezleri ve hapisanelerdeki hastaları da kapsamalıdır. Bu

çalışmalarında hekimlere engelsiz geçiş ve tam mesleki bağımsızlık dahil gerekli yardımlar sağlanmalıdır.

Görevlerini yerine getirirken ve yasal hakları olduğu durumlarda hekimler ve diğer sağlık çalışanları, örneğin Kızılhaç, Kızılay ya da Kızıl Kristal gibi uluslararası planda tanınmış sembollerle tanımlanmalı ve korunmalıdır.

Çatışan tüm taraflar ve medya çalışanları silahlı çatışmaların ya da diğer şiddet olaylarının meydana geldiği yerlerdeki hastanelere ve sağlık merkezlerine saygı göstermelidir. Sivil ya da çatışan taraflardan olanlara, hastalara ve yaralılara yapılan sağlık yardımları tanıtım ya da propaganda amacıyla kullanılamaz. Hasta, yaralı ve ölülerin özel yaşamlarının gizliliğine her durumda özen gösterilmelidir. Önemli siyasi kişilerin yaptıkları ziyaretler ve bu kişilerin yaralı ve hasta olanlar arasında yer aldıkları durumlar da bu kapsamdadır.

Hekimler, silahlı çatışma ya da diğer şiddet durumlarında sağlığın gelişigüzel uygulamalara, kalitesiz/sahte materyallerin ve ilaçların dolaşıma sokulmasına daha fazla maruz kalacağını dikkate almalı ve bu tür durum ve uygulamalara karşı harekete geçmelidir.

DTB, hekimlere, diğer sağlık çalışanlarına ve sağlık kurumlarına yönelik saldırılarla ilgili verilerin uluslararası bir organ tarafından toplanmasını ve yayılmasını destekler. Bu veriler, söz konusu saldırıların mahiyetinin anlaşılması ve önleyici mekanizmaların oluşturulması açısından önem taşır. Sağlık çalışanlarına yönelik saldırılar araştırılmalı ve failleri yargı önüne çıkarılmalıdır.

DAVRANIŞ KURALLARI: SİLAHLI ÇATIŞMA ve DİĞER ŞİDDET DURUMLARINDA ÇALIŞAN HEKİMLERİN GÖREVLERİ

Hekimler her durumda:

- Uluslararası hukuku (uluslararası insancıl hukuk ya da insan hakları hukuku) ihlal etmemeli, ihlallere yardımcı olmamalıdır;
- Yaralı ve hastaları terk etmemelidir;
- Herhangi bir düşmanlıkta taraf olmamalıdır;
- Yetkililere hastaları ve yaralıları arama yükümlülüklerini hatırlatmalı, ayrımcılık yapmadan sağlık hizmetlerine erişimi sağlamalıdır;
- Yaralılara ve hastalara etkili ve tarafsız bakım sağlamalı ve bunu savunmalıdır (söz konusu kişilerin “düşman” sayıldığı durumlar dahil olmak üzere herhangi bir ayrımcılık gözetmeden);
- Kişilerin, hastaların ve kurumların güvenliklerinin etik davranış açısından önemli bir sınırlama olduğunu dikkate almalı ve görev yaparken gereksiz riske girmemelidir;
- Yaralı ya da hasta kişinin isteklerine, güvenine ve onuruna saygılı olmalıdır;
- Yaralıların ve hastaların içinde buldukları güç durumdan kişisel maddi çıkar elde etme adına yararlanmamalıdır;

- Gerçek ve geçerli onaylarını almadan yaralı ve hasta kişiler üzerinde deney yapmamalı, özgürlüklerinden yoksun kişiler söz konusu olduğunda ise bundan kesinlikle kaçınmalıdır;
- Silahlı çatışma ve diğer şiddet durumlarında kadınların ve çocukların özellikle güç durumlarını ve özel sağlık ihtiyaçlarını özenle gözetmelidir;
- Söz konusu kişinin ölmüş ya da bakım altında olduğu durumlar dahil, bir ailenin, kayıp bir aile üyesinin durumu ve yeri hakkında bilgi sahibi olma hakkına saygı göstermelidir;
- Herhangi bir mahkûma sağlık hizmetleri vermelidir;
- Böyle bir mekanizmanın halihazırda bulunmadığı durumlarda hekimlerin hapishanelere ve mahkûmlara düzenli ziyarette bulunmalarını savunmalıdır;
- Gelişigüzel uygulamalara ya da kalitesiz/sahte materyal ve ilaçların dolaşıma sokulmasına karşı çıkmalı, mümkün olduğu durumlarda bunu önlemek üzere harekete geçmelidir;
- Silahlı çatışma ve diğer şiddet durumlarında yetkililere, uluslararası insancıl hukuk ve uluslararası hukukun ilgili diğer hükümlerine göre sağlık çalışanlarını ve altyapısını koruma yükümlülüğü altında olduklarını hatırlatmalıdır;
- Önemli herhangi bir hastalığın ya da travmanın yaygınlaştığı durumlarda yetkililere bilgi verme yasal yükümlülüğünü akılda tutmalıdır;
- Yaralılara, hastalara ya da verilen sağlık hizmetlerine karşı misillemeleri önlemek için elinden geleni yapmalıdır;
- Sağlık hizmetlerinde belirli ikilemlere yol açacak durumlar ortaya çıkabileceğini dikkate almalıdır.

Hekimler mümkün olduğu kadar:

- Yasa ya da etik dışı herhangi bir emre uymayı reddetmelidir;
- Bir hekimin içinde bulunabileceği ikili bağlanma durumlarını titizlikle düşünmeli, bu ikili bağlanmaları meslektaşları ve yetkili kişilerle tartışmalıdır;
- Mesleki sır saklama kuralına bir istisna olarak ve DTB'nin İşkence ve Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamelelerin Kınanmasında ve Belgelenmesinde Hekimlerin Sorumlulukları Kararı ile İstanbul Protokolü [1] doğrultusunda bilgileri dahilindeki işkence ya da zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleleri, mümkün olduğu durumlarda mağdurun da onayıyla, ancak mağdurun kendini serbestçe ifade edecek durumda olmaması halinde açık onayı olmadan da kınamalıdır;
- Meslektaşlarının görüşlerini dinlemeli ve bu görüşlere saygı göstermelidir;
- Verili durum ışığında sağlık hizmeti standartları üzerinde düşünmeli ve bu standartları geliştirmeye çalışmalıdır;
- Bir meslektaşın etik dışı herhangi bir davranışını ilgili yöneticiye iletmelidir;
- Sağlık hizmetleriyle ilgili gerekli kayıtları tutmalıdır;
- Koşullar nedeniyle bozulan sivilere yönelik sağlık hizmetlerinde sürekliliği desteklemelidir;

- Sağlık alanındaki gereksinimlerin karşılanmadığı durumları bir komutana ya da uygun diğer yetkililere bildirmelidir;
- Örneğin uluslararası insancıl hukuka ya da insan hakları hukukuna yönelik ihlallere tepki vererek, sağlık çalışanlarının söz konusu şiddetin etkilerinin nasıl hafifletilebileceği ya da süresini nasıl kısaltılabileceği üzerinde düşünmelidir.

[1] İşkencenin ve Diğer Zalimce, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele veya Cezanın Etkili Biçimde araştırılması ve Belgelenmesi Elkitabı, OHCHR, 1999